

“ท้องถิ่นไทย 4.0 กับ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน”

กฤตติกา เศวตอมรรกุล

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ท้องถิ่นไทย 4.0 กับ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน วัตถุประสงค์ เพื่อทราบถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประเทศ 4.0 และแนวทางการปรับตัวของท้องถิ่นไทย เนื่องจากประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผ่านนโยบายประเทศไทย 4.0 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากดักgrayได้ปานกลาง และเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกมิติ นโยบายประเทศไทย 4.0 ถือเป็นความท้าทายต่อชุมชนท้องถิ่นในการปลูกจิตสำนึกในการพัฒนาถิ่นฐานของตนเอง ผ่านกลไกการขับเคลื่อนชุดใหม่ ทำให้ท้องถิ่นต้องหันมาสนใจพัฒนาสิ่งที่ท้องถิ่นของไทยนั้นมีอยู่ อันได้แก่ วัฒนธรรมและทรัพยากร โดยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต เน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เนื่องจากท้องถิ่นเป็นหน่วยแรกของการพัฒนาออกไปสู่ประชาคมโลก ดังนั้นเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการของท้องถิ่นให้เป็นสินค้าและบริการที่แสดงถึง GI (Geographical Indication) จึงเป็นสิ่งสำคัญ แสดงถึงเอกลักษณ์จำเพาะที่มีความพิเศษในตัวสินค้าและบริการ ให้เกิดคุณค่าของสินค้าและบริการ พร้อมทั้งนำพาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน อย่างแท้จริงด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน และเชื่อมโยงกับประชาคมโลกต่อไป

คำสำคัญ : นโยบายประเทศไทย 4.0, เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, ปลูกจิตสำนึก, เทคโนโลยี, นวัตกรรม, เอกลักษณ์, ความเข้มแข็งจากภายใน, เชื่อมโยงกับประชาคมโลก

*ผู้นิพนธ์ประสานงาน kittika.saw@dpu.ac.th โทร 0 2954 7300 ต่อ 656

1. บทนำ

จากการปฏิวัติอุตสาหกรรมและกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นนั้น ท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับผลจากการพัฒนาประเทศ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจมา 3 ช่วงสำคัญ คือในช่วงที่ 1.0 มีการพัฒนาประเทศบนฐานรายได้ภาคเกษตร โดยใช้ทรัพยากรเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ช่วงที่ 2.0 มีการพัฒนาประเทศโดยใช้อุตสาหกรรมเบา¹ มีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในภาคอุตสาหกรรมให้มากขึ้น ทำให้สามารถยกระดับจากประเทศรายได้ต่ำขึ้นมาเป็นประเทศรายได้ปานกลาง ส่วนในช่วงของประเทศไทย 3.0 ประเทศไทยเร่งรัดการผลิตโดยใช้อุตสาหกรรมหนัก²เป็นตัวขับเคลื่อน มุ่งเน้นที่การใช้

¹ อุตสาหกรรมเบา (light industry) หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีการลงทุนไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่มักใช้เครื่องจักรและแรงงานคน เป็นปัจจัยการผลิตที่ใช้ควบคู่กันไป เทคโนโลยีที่ใช้อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับต่ำ สินค้าที่ผลิตมักเป็นสินค้าอุปโภค บริโภค สำหรับชีวิตประจำวัน เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป อุตสาหกรรมรองเท้า อุตสาหกรรมเครื่องหนังอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น

² อุตสาหกรรมหนัก (heavy industry) หมายถึง อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มี การลงทุนอย่างมหาศาลในเครื่องจักรกล มักใช้เทคโนโลยีค่อนข้างสูงและส่วนใหญ่ผลิตสินค้าประเภททุนและโรงงานแยกวัตถุดิบเพื่อป้อนเข้าสู่อุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น

แรงงานเข้มข้นเป็นหลัก พร้อมๆกันกับนโยบายอำนวยความสะดวกจากภาครัฐ อาทิ เช่น การสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน การเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ การใช้มาตรการเอื้ออำนวยทางภาษี เป็นต้น ซึ่งในช่วงนี้เศรษฐกิจมีการขยายตัวมากอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาที่ถือเป็นการผลิตโดยใช้เครื่องจักรหนักและแรงงานเข้มข้น ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ประเทศหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง³

กฤษฎา บุญชัย (2546:73) อธิบายว่า ภายใต้ทิศทางการพัฒนาประเทศ เพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดปัญหาต่อทรัพยากรสาธารณสุขที่มีชุมชนท้องถิ่นต่างๆ พึ่งพาจัดการทรัพยากรตามวัฒนธรรมเพื่อการดำรงชีพ รัฐร่วมกับกลุ่มทุนสร้าง ความมั่งคั่งจากทรัพยากรโดยการพัฒนา ในขณะที่ชุมชนท้องถิ่นต้องสูญเสียทรัพยากรซึ่งเป็นปัจจัย 4 ที่สำคัญในการดำรงชีพของคนในชุมชน และยังส่งผล ถึงรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชน เกิดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมขึ้น

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่นดังกล่าวล้วนเป็นผลพวงจากการพัฒนาประเทศไทยยุค 3.0 ซึ่งทำให้ประเทศไทยต้องติดอยู่ใน 3 กับดัก คือ 1) กับดักประเทศรายได้ปานกลาง 2) กับดักความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท และ 3) กับดักความไม่สมดุล โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่สมดุลกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐบาลภายใต้การนำของท่านนายกฯ ประยุทธ์ จึงมีความมุ่งมั่นที่จะผลักดัน "ประเทศไทย 4.0" เพื่อก้าวข้าม 3 กับดักดังกล่าว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2517) พระราชทานพระราชดำรัสหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ในงานพระราชทานปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ความว่า การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนเป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้น ที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกฐานะทางเศรษฐกิจขั้นได้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วยจะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ได้ ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด

Doner (2009) ศึกษาการพัฒนาสินค้าของไทย พบว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่เก่งทางด้าน การเพิ่มยอดขายจากการทำผลิตภัณฑ์ใหม่ในตลาดใหม่แต่ไม่มีพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการปรับโครงสร้างไปสู่ภาคบริการยังคงเป็นไปอย่างล่าช้า

Kim (2012) ศึกษาแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมไทย โดยอาศัย Product Space Analysis ผลการศึกษา พบว่าประเทศไทยมีการกระจายการผลิตเข้าไปในแต่ละพื้นที่ได้ดี แต่ปัญหาสำคัญของไทยอยู่ที่การไม่พัฒนาสินค้า

Peera⁴ (2012) ศึกษา THAI MANUFACTURING AT THE CROSSROADS พบว่า ประเทศไทยต้องส่งเสริมการเติบโตอย่างยั่งยืนและการผลิตที่ขับเคลื่อน โดยการเพิ่มการลงทุนในทางกายภาพโครงสร้างพื้นฐานและทุนมนุษย์ เสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบนวัตกรรมแห่งชาติ และการผลิตอื่นๆ เพื่อที่จะเอาชนะกับดักรายได้ปานกลาง

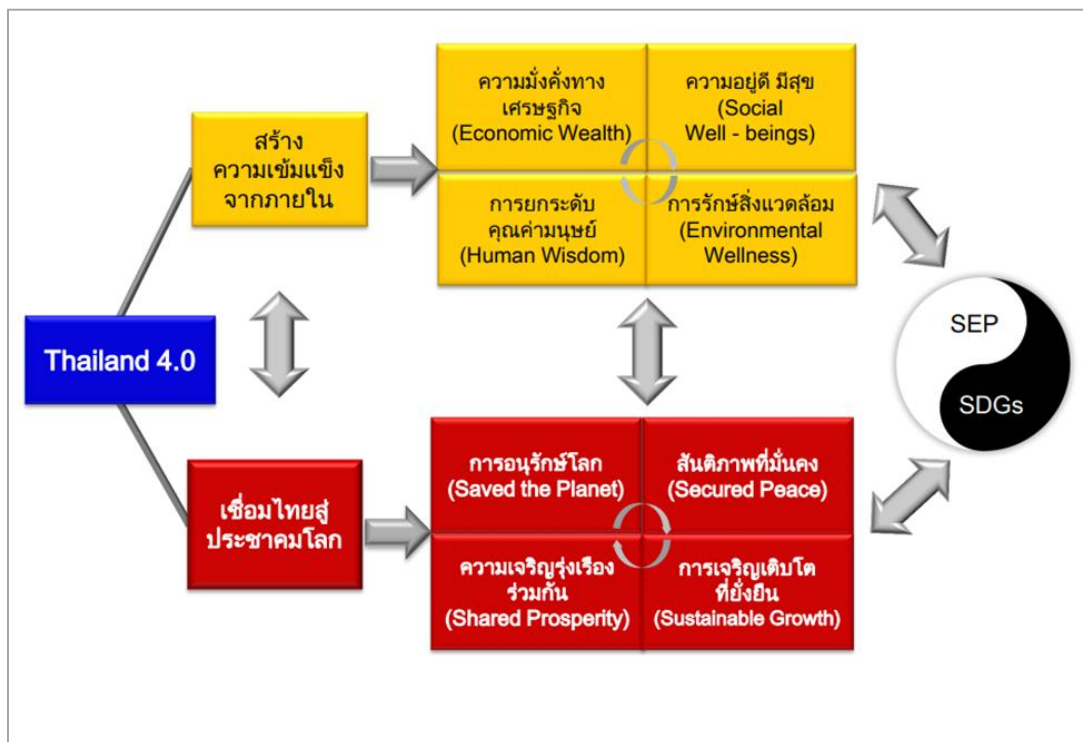
อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า อุตสาหกรรมเคมี อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ โรงงานกลั่นน้ำมัน โรงงานแยกก๊าซธรรมชาติ โรงงานผลิตปูนซีเมนต์ เป็นต้น

³ ประเทศไทยได้เข้าสู่สถานะมีระดับรายได้ปานกลาง (middle-income country) ตั้งแต่ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจในปี 1997 และในปี 2011 ธนาคารโลกประกาศว่าประเทศไทยได้เลื่อนฐานะจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางระดับต่ำ (lower- middle-income country) สู่อันดับประเทศที่มีรายได้ปานกลางระดับสูง (upper- middle-income country) แต่จากการชะลอตัวอย่างมากของการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยคงต้องอยู่ในสภาพประเทศที่รายได้ปานกลางต่อไปอีกหลายปี

⁴ Research fellow at Faculty of Economics, Meijo University, from June 2011 to March 2012

จากพระราชดำริหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” และผลงานวิจัยทั้ง 3 พบว่า เมื่อพื้นฐานประเทศมั่นคง จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป ซึ่งหากประเทศไทยต้องการหลุดพ้นจากยุคอุตสาหกรรมหนักติดอยู่ประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลางเป็นระยะเวลานาน ประเทศไทยจำเป็นต้องส่งเสริมทางกายภาพโครงสร้างพื้นฐานและทุนมนุษย์ และควรพัฒนาสินค้าและบริการอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ซึ่งเป็นสิ่งสนับสนุนต่อนโยบายประเทศไทย 4.0 ในรัฐบาลปัจจุบัน จึงเป็นที่มาของการศึกษา “ท้องถิ่นไทย 4.0 กับ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” เพื่อทราบถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประเทศไทย 4.0 และแนวทางการปรับตัวของท้องถิ่นไทย

การสอดรับระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและ SDGs ใน นโยบายประเทศไทย 4.0⁵

รูปที่ 1 : การสอดรับกันระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและ SDGs ใน นโยบายประเทศไทย 4.0

1. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน และการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก⁶

1.1 การสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from Within) ในการเชื่อมโยงกับโลกภายในมี 3 ระดับ คือ การเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในประเทศ จากชุมชนสู่จังหวัด) และกลุ่มจังหวัดและการ (อาเซียน) การเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาค (เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก การสร้างความเข้มแข็งจากภายในเน้นการปรับเปลี่ยนใน 4 ทิศทาง คือ

⁵ Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน

⁶ Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน

- 1) จากการพึ่งพาเศรษฐกิจโลก สู่ การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในประเทศ
- 2) จากการเน้นการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ สู่ การผลิตสินค้าเชิงนวัตกรรม
- 3) จากการเน้นเงินทุนและทุนทางกายภาพ สู่ การเน้นทุนมนุษย์และเทคโนโลยี
- 4) จากการกระจุกของความมั่งคั่งและโอกาส สู่ การกระจายของความมั่งคั่งและโอกาส

การปรับเปลี่ยนใน 4 ทิศทางดังกล่าว จะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องเน้น “การพัฒนาที่สมดุล” ใน 4 มิติ

อันประกอบด้วย

- 1) ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Economic Wealth)
- 2) ความอยู่ดีมีสุขของผู้คนในสังคม (Social Well-beings)
- 3) การรักษาสິงแวดล้อม (Environmental Wellness) Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน
- 4) การยกระดับศักยภาพและคุณค่าของมนุษย์ (Human Wisdom)

1.2 การเชื่อมโยงกับประชาคมโลก (Connect to the World) การเชื่อมโยงกับประชาคมโลก เมื่อโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศเกิดความ เข้มแข็งก็จะเกิดการพัฒนาศักยภาพและภูมิคุ้มกันที่เพียงพอเมื่อเผชิญกับโอกาสและภัยคุกคามจากโลกภายนอก ซึ่งสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเชื่อมโยงประเทศไทยกับประชาคมโลก โดยการสร้างความเข้มแข็งจากภายในและการ เชื่อมโยงประเทศไทยกับประชาคมโลก และยังสอดคล้องกับ Sustainable Development Goals ของ UN โดยมีหลักการ 4 ประการ คือ

- 1) การอนุรักษ์โลก (Save the Planet)
- 2) การสร้างสันติภาพที่มั่นคง (Secured Peace)
- 3) การเติบโตที่ยั่งยืน (Sustainable Growth)
- 4) การสร้างความเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน (Shared Prosperity)

2. แนวคิดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน⁷ (Sustainable Development Goals : SDGs)

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้มีบทบาทในกระแสการพัฒนาของสังคมโลกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 ที่องค์การสหประชาชาติ ได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน เรียกร้องให้ชาวโลกคำนึงถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินขีดจำกัดของทรัพยากรโลก จนกระทั่งประชาคมโลกได้มีเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ หรือ Millennium Development Goals (MDGs) ร่วมกัน โดยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในหลายประเทศ ซึ่งเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาหลังจากเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ หรือ Millennium Development Goals (MDGs) ได้สิ้นสุดลงในปี 2558 องค์การสหประชาชาติจึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาขึ้นใหม่ ซึ่งอาศัยกรอบความคิดที่มองการพัฒนาเป็นมิติ (Dimensions) ของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้ชื่อว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) เพื่อเป็นทิศทางการพัฒนาตั้งแต่เดือนกันยายน ปี 2558 ถึงเดือนสิงหาคม 2573 ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี คือ เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals หรือตัวย่อว่า SDGs) เป็นเป้าหมายเกี่ยวกับ การพัฒนาระดับนานาชาติซึ่งจัดทำขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีเป้าหมาย

⁷ <https://sustainabledevelopment.un.org/>

ร่วมในการมุ่งขจัดความยากจนของประชากรโลกทั้งสิ้น 836 ล้านคนทั่วโลกให้หมดสิ้นไปภายในปี 2573 การขจัดความยากจนและการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายใต้หลักการ 5 Ps ได้แก่ ประชาชน (People) โลก (Planet) ความมั่งคั่ง (Prosperity) สันติภาพ (Peace) และความเป็นหุ้นส่วน (Partnership)

รูปที่ 2 : หลักการ 5 Ps

โดยประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย คือ

เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจนในทุกรูปแบบ ทุกที่

เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหย บรรลุเป้าความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการที่ดีขึ้น และส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน

เป้าหมายที่ 3 ทำให้แน่ใจถึงการมีสุขภาพในการดำรงชีวิต และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุ

เป้าหมายที่ 4 ทำให้แน่ใจถึงการได้รับการศึกษาที่ได้คุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้

ตลอดชีวิตแก่ทุกคน

เป้าหมายที่ 5 บรรลุถึงความเท่าเทียมทางเพศ และเสริมสร้างพลังให้แก่สตรีและเด็กหญิงทุกคน

เป้าหมายที่ 6 ทำให้แน่ใจว่าเรื่องน้ำและการสุขาภิบาลได้รับการจัดการอย่างยั่งยืน และมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 7 ทำให้แน่ใจว่าทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานที่ทันสมัย ยั่งยืน เชื่อถือได้ ตามกำลังซื้อของตน

เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและทั่วถึงให้เป็นไปอย่างยั่งยืน ส่งเสริมศักยภาพการมีงานทำ และการจ้างงานเต็มที่ และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 9 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน และทั่วถึง และสนับสนุนนวัตกรรม

เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ

เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทั่วถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืน

เป้าหมายที่ 12 ทำให้แน่ใจถึงการมีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 13 ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

เป้าหมายที่ 15 พิทักษ์ บูรณะ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของระบบนิเวศบนบก จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้กับการแปรสภาพเป็นทะเลทราย หยุดยั้งและฟื้นฟูความเสื่อมโทรมของที่ดิน และหยุดยั้งการสูญเสียมลพิษทางชีวภาพ

เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมให้สังคมมีความเป็นปกติสุข ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการเข้าถึงความยุติธรรมโดยถ้วนหน้า และสร้างให้เกิดสถาบันอันเป็นที่พึงของส่วนรวม มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับในทุกระดับ

เป้าหมายที่ 17 เสริมสร้างความเข้มแข็งในวิธีการปฏิบัติให้เกิดผล และสร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ทั้งนี้องค์การสหประชาชาติจึงเน้นย้ำความสำคัญของเป้าหมายข้อ 17 ที่เน้นการสร้างภาคีความร่วมมือเพื่อผลักดันให้ถึงเป้าหมาย (Partnerships for Goals) ซึ่งส่งเสริมการทำงานร่วมกันจากทุกภาคส่วน ทั้งในประเทศและในระดับนานาชาติเพื่อสนับสนุนการระดมเงินทุน เทคโนโลยี การยกระดับศักยภาพของส่วนราชการและองค์กรสาธารณประโยชน์ และความรับผิดชอบต่อเป้าหมายร่วมกัน⁸

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจาก ตำรา บทความทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ รายงานการวิจัย รายงานการประชุมสัมมนา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (internet) ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ เพื่อนำมาประกอบการศึกษา

3. ผลการศึกษา

จากการศึกษาแนวทางการดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อนำพาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน นั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน และเชื่อมโยงกับประชาคมโลก เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน "Competitiveness" และการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก "Connectivity" นำความคิดสร้างสรรค์มาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ นำสิ่งที่จับต้องไม่ได้มาสร้างเป็นตัวสินค้าและบริการ สร้างระบบให้สินค้ามีคุณค่าและมูลค่าสูง เพื่อให้ไทยหลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางมุ่งสู่ไทยแลนด์ 4.0 ผ่านชุดกลไกการขับเคลื่อน 3 ประการ คือ 1. กลไกขับเคลื่อนผ่านการสร้างและยกระดับผลิตภาพ (Productive Growth Engine) 2. กลไกขับเคลื่อนที่คนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Growth Engine) และ 3. กลไกการขับเคลื่อนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (Green Growth Engine) โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยมีคุณลักษณะ 6 ประการด้วยกัน คือ 1. มีความภาคภูมิใจในความ

⁸ ดร.ไกรยส ภัทราวาท ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายเศรษฐศาสตร์การศึกษา สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) กล่าวว่า เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558 ผู้นำประเทศกว่า 193 ชาติได้เข้าร่วมการประชุมสมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติ (UN General Assembly) ณ กรุงนิวยอร์ก เพื่อรับรอง "เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก 17 ประการ" (The Global Goals for Sustainable Development)

เป็นชาติและวัฒนธรรมของตน 2.พัฒนาคนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 3. มีสังคมที่มีคุณภาพ 4. มีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ 5. มีโครงสร้างเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และ 6. การมีบทบาทสำคัญในเวทีระดับภูมิภาคและระดับโลก

และความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งประเทศไทยมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนมาโดยตลอด ณ ขณะนี้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs เป็นประเด็นสำคัญที่ถูกหยิบยกนำมาใช้ในการวางทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เพื่อให้ทุกภาคร่วมสร้างสังคมที่เป็นสุข ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ขจัดปัญหาความยากจน ส่งเสริมการเป็นเศรษฐกิจสีเขียว มีการผลิตและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีภาคส่วนต่างๆ ให้ความสนใจและนำแนวทางไปดำเนินงานมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม นโยบายประเทศไทย 4.0 ทำให้คนท้องถิ่นต้องหันกลับมาสนใจพัฒนาสิ่งที่ท้องถิ่นของไทยนั้นมีอยู่ อันได้แก่ วัฒนธรรมและทรัพยากร โดยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต เน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการที่ชุมชนท้องถิ่นของไทยมีอยู่เป็นสินค้าและบริการที่แสดงถึง GI⁹ (Geographical Indication) เพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะที่มีความพิเศษในตัวสินค้าและบริการ ให้เกิดคุณค่าของสินค้าและบริการ ตัวอย่าง การพัฒนาพันธุ์ข้าวให้มีลักษณะข้าว GI โดยการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี จนทำให้ข้าวของท้องถิ่นมีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นนั้น เพิ่มรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from Within) ในการเชื่อมโยงกับโลกภายในมี 3 ระดับ ซึ่งชุมชนเป็นหน่วยแรก ในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในประเทศ จากชุมชนสู่จังหวัด และกลุ่มจังหวัด การเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาคอาเซียนเศรษฐกิจโลกและการเชื่อมโยงกับ (เป็นลำดับขั้น

ดังนั้น ท้องถิ่น จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนา ให้สอดคล้องกับโมเดลประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย “กลไกการขับเคลื่อนชุดใหม่” (New Growth Engine) ดังนี้

1. กลไกขับเคลื่อนผ่านการสร้างและยกระดับผลิตภาพ (Productive Growth Engine) กล่าวคือ ท้องถิ่นจะต้องพัฒนาสินค้าและบริการที่มีอยู่ให้ยกระดับเป็นสินค้าที่มีคุณภาพเป็นสินค้า GI สร้างจุดขายสร้างแบรนด์ของท้องถิ่น โดยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต เน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการเพื่อให้ได้เปรียบในเชิงแข่งขัน และเปลี่ยนจากโครงสร้างเศรษฐกิจเพิ่มมูลค่าของสินค้า ไปสู่โครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อสร้างมูลค่าของสินค้าในอนาคต

2. กลไกขับเคลื่อนที่คนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Growth Engine) กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการคิดริเริ่มพัฒนาท้องถิ่น การลงมือพัฒนาท้องถิ่น และการรับประโยชน์อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

3. กลไกการขับเคลื่อนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (Green Growth Engine) กล่าวคือ ชุมชนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น ร่วมกันรักษาและหวงแหน เพื่อให้ท้องถิ่นคงความสมบูรณ์ของธรรมชาติให้สืบทอดสู่รุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป

ซึ่งการขับเคลื่อนกลไกดังกล่าวจำเป็นจะต้องใช้ทุนมนุษย์ ดังนั้น คนในท้องถิ่นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาองค์ความรู้ ก้าวทันเทคโนโลยี และสามารถบูรณาการณนำมาพัฒนาร่วมกับท้องถิ่นได้ ไม่ว่าจะเป็นสินค้าและบริการ การมีส่วนร่วมในชุมชนท้องถิ่น และการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ จำเป็นต้องสนับสนุนส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นเกิดการ

⁹ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) คือ การระบุแหล่งที่มาของสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือลักษณะอื่นที่มีอยู่ในสินค้า ซึ่งมีส่วนสำคัญมาจากแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น เช่น แชมเปญจากฝรั่งเศส สก็อตวิสกี้จากสกอตแลนด์ และไบชาดาจี ลิงจากอินเดีย เป็นต้น

พึ่งพาตนเองในอนาคต โดยท้องถิ่นจำเป็นจะต้องมีกระบวนการในการจัดการของท้องถิ่น มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีกิจกรรมเพื่อเพิ่มคุณค่าให้แก่ทุนทางสังคมและเศรษฐกิจของคนในท้องถิ่น ภายใต้อระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในท้องถิ่น เป็นเครือข่ายท้องถิ่น และมีการขยายพันธมิตรออกไปนอกท้องถิ่น ในลักษณะสร้างความสัมพันธ์ ดังนั้น ท้องถิ่นจึงต้องร่วมกัน สร้างพลัง และใช้พลังชุมชน ในการพัฒนาและเสริมสร้างท้องถิ่นให้เข้มแข็งด้วยตนเองเป็นหลัก ซึ่งหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่สนับสนุนให้ความช่วยเหลือในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ เทคนิค และการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับการยกระดับให้ดีขึ้นโดยประชาชนเอง เป็นการพัฒนามาบนหลักการของการพึ่งพาตนเอง (help them To help themselves)

4. สรุปและอภิปรายผล

บริบทของการพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทุกรัฐบาลมีความพยายามที่จะขับเคลื่อนประเทศไทยให้พ้นจากความยากจนทั้งสิ้น โดยเน้นที่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในช่วงที่ผ่านมา จะมุ่งเน้นที่การใช้แรงงานเข้มข้นเป็นหลัก พร้อมๆกันกับนโยบายอำนวยความสะดวกจากภาครัฐ อาทิ เช่น การสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน การเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ การใช้มาตรการเอื้ออำนวยทางภาษี ทำให้เกิดปัญหาทางสังคม และปัญหาสภาพแวดล้อมต่างๆ ในชุมชนท้องถิ่น นโยบายประเทศไทย 4.0 มีหลักการและแนวคิดพัฒนาเศรษฐกิจให้หลุดพ้นจากประเทศที่มีรายได้ปานกลาง สู่ประเทศที่มีรายได้สูง ยกกระดับความเป็นอยู่ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งโดยหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ให้ความสำคัญกับ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตามนโยบายประเทศไทย 4.0 จะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง คนในท้องถิ่นจะต้องพัฒนาศักยภาพสร้างจุดแข็งให้แก่ท้องถิ่น ดึงวัฒนธรรมและทรัพยากรที่เป็นมรดกของชุมชนมาพัฒนาต่อยอด โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาเพิ่มศักยภาพของสินค้าและบริการของท้องถิ่นที่มีอยู่ โดยรัฐบาลจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านโครงสร้างขั้นพื้นฐาน การวิจัยและพัฒนา การส่งเสริมการขยายการตลาด เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจน แต่ละท้องถิ่นสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน คนในชุมชนรู้สึกหวงแหนและอยากพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง จนกระทั่งผลักดันให้เกิดการพัฒนาตามมติของชุมชน จนเกิดเป็นประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง

5. เอกสารอ้างอิง

- [1] กฤษณา บุญชัย และคณะ. (2546). สู่การปฏิรูปฐานทรัพยากร. กรุงเทพฯ : พลวัตกระบวนการเคลื่อนไหวด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภาคประชาชน
- [2] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (2558). ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่12. กรุงเทพฯ
- [3] ธนัทธัญญ์ ฉัตรภักดิ์รัตน์. (2551).การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวทางและ วิธีการที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : ไทยพัฒนา.
- [4] วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2548). นวัตกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- [5] สมชัย จิตสุชน และคณะ. (2556).ชุดโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะ เพื่อยกระดับประเทศไทยให้พ้นกับดักรายได้ปานกลาง โดยการสนับสนุนของ แผนงานสร้างเสริม นโยบายสาธารณะที่ดี (นสร.)
- [6] Aghion, P., Bloom, N., Blundell, R., Griffith, R., and Howitt, P., (2005) “Competition and Innovation: An Inverted-U Relationship,” manuscript.
- [7] Bozyk, P., (2006) “Globalization and the Transformation of Foreign Economic Policy ”, Ashgate Publishing,Ltd.
- [8] Shah, Anwar. (1994). The Reform of Intergovernmental Fiscal Relations in Developing Countries and Emerging Market Economies, in Policy and Research Series No. 23, Washington D.C.: World Bank.
- [9] Taliercio, Robert R. (May 2005) “Subnational Own-Source Revenue” Getting Policy and Administration Right,” in East Asia Decentralizes: Making Local Government Work, Washington D.C.: World Bank.

อื่นๆ

บทสัมภาษณ์ Exclusive ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ภายใต้กรอบการนำเสนอ "The Bigger Picture ภาพฉายวันไทยเปลี่ยนผ่าน" เนื่องในฉบบัครบรอบนิตยสารแบรินด์เองก้าวเข้าสู่ปีที่ 17